

Секція 6. Актуальні проблеми соціально-педагогічних досліджень

Моргай Л. А.

аспірант, викладач кафедри

соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

**ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ
У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ Н.Я. ГРИГОРІЇВА**

Виховання – багатофакторний процес, що залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних чинників. До об'єктивних чинників відносить соціально-історичні особливості, культурні традиції країни, прийняту в ній систему освіти. До суб'єктивних – особистісні якості педагогів, рівень їхньої педагогічної майстерності, психологічні особливості та ціннісні вподобання учасників виховного процесу – наголошує І. Бех [1]

Вагомого значення у своїй педагогічній діяльності приділяв саме соціально-вихованому аспекту видатний педагог, історик і громадський діяч України – Н. Григоріїв Досить ґрунтовно про виховання особистості описано у праці педагога «Українська національна вдача», яка вийшла друком у Канаді 1941 р. В ній педагог описує, що на виховання людини впливають усі суспільні скупчення, з якими вона стикається: родина, школа, віра, товариства, громадські організації і держава, а склад і характер тих скупчень у великій мірі залежить від географічно-природних обставин [5, с. 11].

Найголовнішими чинниками, які впливають на людину та її світобачення є: мова, праця, мистецтво, релігія, мораль, право та культура наука – справедливо вважав Н. Григоріїв.

За словами педагога, мова – найхарактерніша властивість культури кожного народу. В мові, як найстаршому, найдовготривалішому і найширше розповсюдженому культурному витворі найяскравіше відбивається вдача кожного народу. Не лише в словесності, а й у самі конструкції мови, в розмірі її слів, голосистості, наголосах. Повногласність української мови, як і московської, в порівнянні з західно-слов'янськими, на думку вченого може свідчити або про економічну безтурботність українців, або про пристосування мови до поверхні [5, с. 34].

Другим культурним чинником, що надзвичайно впливає на витворення людської вдачі, Н. Григорійв називає: працю, фах, певна діяльність – витворюють людину. В залежності від того, який фах найбільше поширений серед певної праці, витворюється національна вдача.

Мистецтво, на думку педагога – це багатство народної мови (синонімів, зворотів, образності), словесності (приповідок, загадок, казок, оповідань), пісні, музики, гри, обрядів, танців; краса одягу (стрункість, різноманітність в добиранні барв) та будови та упорядкування житла. Різноманітність страв – все це свідчить, що український народ вповні використав історичні обставини: розвинув надзвичайні мистецькі здібності й глибокий естетичний смак. Ніжні комбінації барв у вишиванках, ніжні мелодії пісень і музики свідчать про м'якість вдачі українського народу

Серед культурних чинників Н. Григорійв виокремлює релігію. Здавна, релігійні вподобання українців були прості, щирі та безпосередні. Весь побут українців здавна пронизаний релігійним світоглядом. Весь первісний суспільний устрій збудований на приписах релігії. Елементи соціальної справедливості – головна база української релігії. Про це вже виразно свідчать писання таких визначних отців української церкви, як І. Вишнівецький, М. Смотрицький та інші. Українська релігія – простонародна. Українці завзято боролися проти папської віри, а коли й муслили припинити під натиском сил, пристосували їх до свого характеру й потреб.

Однією з основних критеріїв вихованості людини є культура – це відображення багатьох людських поколінь, що її «витворили». Культура в першу чергу залежить від батьків, країни, середовища в якому дитина знаходиться. Її не можливо досягти одній людині, бо кожним індивідом стоять певні особи – батьки, учителі, доросле оточення [5, с. 34].

Значну увагу у своїй праці Н. Григоріїв приділив одному з найголовніших чинників, який впливає на людину, її світогляд, розумову активність – науку. Він наголошує: «Наука, яку здавна без школи, власним досвідом витворив український народ, яку переховував й передавав з покоління в покоління звичаями («народна наука»); шкільництво, яке також з давних давен процвітало серед українців, якими вони славилися серед інших народів; замилювання до освіти, школи, якими визначалися минулі покоління не менше сучасні; велика кількість наукових праць українців у різні часи на різні теми й різними мовами – все це свідчить, що народ український не менше здібний до розуміння й наукового спостереження життя, ніж до поетичної творчості. Український скептицизм та критицизм в релігії зайвий доказ тому» [5, с. 43].

Значну увагу Н. Григоріїв у своїй педагогічній творчості приділяє саме моральному вихованню. Мораль – то така вдача людини, яка складається з внутрішнього почуття, та з розсуду. Саме таке пояснення моралі Н. Григоріїв описує у своїй праці «Мораль. (Природа, зміст, історія та норми)» [3]. Дана праця вийшла друком у 1911 р. – це була перша літературна праця Н. Григоріїва. У ній він намагався зрозуміло викласти сторони людської моралі, природи моралі, закони поведіння людей одне з одним, межі моральної діяльності особистості, норми, правила, звичаї, закони моралі. Праця була написана в доступному українському стилі і стала введением, початковим курсом в науку про походження та соціальне життя людини [2]. Мораль була першою книгою, що написана зрозумілою українською мовою.

Щоб з'ясувати, що таке мораль Н. Григоріїв спробував саме на прикладі описати як вона виявляється та яка саме її діяльність. Педагог наводить приклад однією розповіддю, описуючи її у своїй праці. «От ідете ви, скажімо, вулицею з товаришем, а на зустріч вам – незнайома людина. Товариш ваш каже: „Ось іде вбивця” „Різного роду вбивство мерзота”, найперше про що у ви думаєте, і ви несамохіть зранку обурюєтесь. Ви чуєте, як у вашій душі зростає якась відстороненість до незнайомої людини. Саме це відчуття, це обурення і є діяльністю самої моралі, це її виявлення. Але товариш ваш каже далі: „Але він убив не з злої волі, а якось зненацька”. При цих словах ви вже міркуєте, що може людина й не дуже винна в убивстві. Разом з цим міркування і частина вашого морального обурення зникає. „Він убив з примусу, і тепер цим дуже мучиться” – додає товариш. Певно він не винен в убивстві – блискає думка в вашій голові – і обурення ще більш заспокоюється, а натомість виникає співчуття до незнайомого, жалощі. Хоч вас не покидає думка, що бійка, вбивство взагалі вчинок огидний, неморальний, але ви вже припускаєте, що може умови примусили чоловіка до цього, може він це не вчинив без жодного бажання, не з власної волі. Ви прощаєте йому, бо погоджуєтесь з тим що мотиви його вчинку може й правдиві або необхідні, а раз мотиви правдиві або необхідні, то і вчинок моральний». З даного оповідання можна зробити висновок, що міркування про методи вчинку є теж виявленням людської моралі. Коли люди чують слово вбивця, відбувається внутрішнє почуття обурення. Але коли перед вами розгортаються подробиці вчинку, коли дізнаємося про мотиви злочину, то розуміємо, що моральні якості не завжди виступають по правоті.

Підводячи підсумок праці Н. Григоріїва «Мораль», можна з упевненістю стверджувати, що для досягнення справжнього щастя, ми мусимо поводитись з людьми так, як ми вимагаємо щоб до нас так само ставились. Оскільки щастя, на думку педагога, можна досягнути, якщо завжди казати: «Так, я щасливий. Того щасливий, що досягнув свого бажання, нікому нічим не пошкодив» – стверджував у своїй праці педагог [3, с. 31].

Значну увагу педагог зосередив на національному аспекті виховання дітей. На його погляд, у дітях повинні плекати, розвивати не тільки любов до рідної нації, а і розумову свідомість своєї рідної нації, що зветься національними гордощами. Якщо не дотримуватись цієї позиції навчання, то діти виростуть каліками: «...щоб не було таких національних калік, ми повинні дітей своїх змалку виховувати з яким і певним національним поглядом, ми морально зобов'язані подбати, щоб діти наші не були безбатченками і не блукали по чужих хатах, щоб на них не тикали пальцями, щоб вони знали – хто їх батьки і чиї вони діти» – стверджував педагог [4, с. 7].

Отже, Н. Григорійв значну роль у своїх працях приділяв соціально-виховному аспекту. Педагог дає чіткі характеристики чинникам, які впливають на людину, її світобачення. Значна увага у спадщині педагога була приділена моральним якостям, які мають бути притаманні кожній людині.

Література:

1. Бех І. Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. [Електронний ресурс]. Режим доступу. – http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf.
2. Бондаренко Т. Невтомний народник Ничипір Якович Григорійв. [Електронний ресурс]. Режим доступу. – <http://kraeznavstvo.at.ua/news/2009-08-27-20>.
3. Григорійв Н. Мораль. (Природа, зміст, історія та норми її). – СПб, 1912. – 191с.
4. Григорійв Н. Про навчання дітей рідної історії. К., 1917. – 38с.
5. Григорійв Н. Українська національна вдача. – Вінніпег-Манітоба, 1941. – 61 с.